

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในบทที่ผ่านมาทำให้ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลที่ทำให้การศึกษาทั้งหมดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลางตั้งนั้น เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอสรุปภาพรวมผลการวิจัยข้อมูลดังกล่าวอีกครั้งโดยการนำเสนอในรูปแบบความเรียง ซึ่งจะขอกล่าวดังนี้

6.1.วิธีการวิจัย

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลางผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออาการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของเด็กและเยาวชนที่มีการกระทำผิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง และเพื่อเป็นแนวทางเสนอแนะวิธีแก้ไข และป้องกันปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าในอนาคต และเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาเฉพาะการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าในข้อหาเสพยาบ้า ครอบครองยาบ้า ครอบครองเพื่อจำหน่าย และจำหน่ายยาบ้า โดยศึกษาเด็กและเยาวชนที่ศาลพิพากษาว่ามีความผิดและเข้ารับการดูแลในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลางเท่านั้น ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ จุดประสงค์หลักเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออาการกระทำผิดของ

เด็กและเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง

กลุ่มประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กและเยาวชนซึ่งถูกพิพากษาให้เข้ารับการฝึกอบรมในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง ซึ่งประกอบด้วยประชากรที่มีลักษณะสำคัญครบถ้วนตามตัวแปรที่จะวิเคราะห์ โดยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Haphazard or Accidental sampling) จำนวน 274 คน และการสุ่มตัวอย่างแบบ Purposive Sampling เพื่อกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างในการเป็นผู้ให้ข้อมูล ที่สามารถให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จำนวน 10 คน จากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง ทั้ง 4 สถานฝึก โดยจะต้องเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าข้อหาใดข้อหาหนึ่ง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) และการศึกษาจากการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological field work) หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องครบถ้วนของแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ทุกฉบับ และใช้โปรแกรม SPSS for Windows (Statistic Package For Social Science) ช่วยในการประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และจัดทำตารางวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัย

ซึ่งในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยนี้ หลังจากที่ได้ไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญแล้ว ก็จะนำเอาข้อมูลที่ได้มาถอดแปล และเรียบเรียง โดยหลังจากการรวบรวมข้อมูลแล้ว จะได้นำข้อมูลที่ได้มาทำ Content Analysis เพื่อแยกกลุ่มตัวแปร จากนั้นจึงประมวลชื่อค้นพบเป็นหมวดหมู่ การนำเสนอได้นำเสนอในลักษณะการพรรณนาความ (Thick Description) ในการสรุปผลการศึกษา พร้อมลักษณะของกรณีตัวอย่าง (Case study)

6.2. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาพบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเยาวชนเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 16.12 ปี ส่วนใหญ่กระทำผิดในข้อหาซื้อขายยาไว้ในความครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต และกระทำผิดซ้ำเกี่ยวกับยาบ้า และได้รับการฝึกอบรมอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไปแต่ไม่เกิน 1 ปี สถานภาพครอบครัวส่วนใหญ่บิดามารดาหย่าร้างกัน มีลักษณะการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักอบอุ่นพอเหมาะพอควร รายได้ครอบครัวของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่ารายได้ขั้นต่ำ สภาพของชุมชนที่เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ มีลักษณะเป็นชุมชนไม่แออัด ครอบครัวและเครือข่ายของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่เคยกระทำความผิดเกี่ยวกับยาบ้าและถูกจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายมาก่อน เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธคลุกคลีกับเพื่อนที่ไม่ดี สาเหตุที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาบ้าส่วนใหญ่ นั้นเกิดจากความไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า การศึกษาภาคบังคับ

เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสามารถซื้อขายยาบ้ามาเพื่อเสพได้ในราคาถูก ก่อนถูกจับกุมส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา และส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับตัวยาบ้าว่า เมื่อเสพยาบ้าแล้วมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน ออกฤทธิ์รวดเร็วและสร้างเม้าส์ วิธีการเสพยาบ้ากว่ายาเสพติดชนิดอื่น เป็นพิษภัยต่อร่างกาย พกพาง่ายกว่ายาเสพติดประเภทอื่น มีราคาถูกหาซื้อได้ง่าย และเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยต่อแหล่งที่จำหน่ายยาบ้าว่า สามารถจำหน่ายให้ลูกค้าได้ง่าย เจ้าหน้าที่ตำรวจกวาดซ้นจับกุมมาก แต่ มีลูกค้าจำนวนมาก และได้ราคาดีคุ้มค่าต่อการเสี่ยง มีความคิดเห็นด้วยต่อแหล่งซื้อขายยาบ้าว่า สามารถซื้อขายยาบ้าได้ง่าย เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมได้ง่าย มีแหล่งจำหน่ายยาบ้าจำนวนมากด้วย มีราคาถูกหาซื้อได้ง่าย และส่วนแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาบ้าในกลุ่มเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจกวาดซ้นทำลายแหล่งผลิตและจับกุมผู้จำหน่ายยาบ้าอย่างจริงจัง

6.3. ผลการพิสูจน์สมมติฐาน

พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาบ้าของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง ได้แก่

1. ความสัมพันธ์ของครอบครัว

พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน และจะกระทำผิดซ้ำเกี่ยวกับยาบ้ามีจำนวนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รำพึง ศรีวิเชียร (2508) ที่ทำการวิจัยเรื่องลักษณะสภาพของเยาวชนที่กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีถึงศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง พ.ศ.2506 และทัตพงศ์ สุนทรพิพิธ (2518) ที่ทำการศึกษาวิจัยว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดส่วนใหญ่ จำนวนร้อยละ 88 มีสาเหตุมาจากขาดความรักใคร่ผูกพันในครอบครัว มีความขัดแย้งไม่ลงรอยระหว่างบิดามารดา หรือบิดามารดาหย่าร้างกัน และศิริพร หลิมศิริวงศ์ (2511) ทำการวิจัยเรื่องปัญหาครอบครัวที่ทำให้เด็กต้องเข้ามาอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง พบว่าสิ่งที่ผลักดันให้เด็กและเยาวชนหนีออกจากบ้านและคบเพื่อนไม่ดี จนกระทั่งกระทำผิดนั้น เนื่องจากปัญหาการหย่าร้างของบิดามารดา เด็กมีความรู้สึกว่ครอบครัวไม่มีความสุข

2. การคบเพื่อน

พบว่า เด็กและเยาวชนที่คบเพื่อนไม่ดีจะกระทำผิดเกี่ยวกับยาบ้าซ้ำอีกมีจำนวนมากกว่า และเด็กและเยาวชนที่คบเพื่อนดีกระทำผิดเกี่ยวกับยาบ้าซ้ำอีก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของกุลชลี สุภัณฑเขต (2520) ซึ่งกล่าวถึงสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอันเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม เช่น จากการคบเพื่อนที่ทำตามค่านิยมที่ไม่ถูกต้องหรือจากสิ่งแวดล้อมที่ชักจูงไปในทางที่ดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ประณิต ปิยสิรานนท์ (2538) เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างของตนไปในการไปหาเพื่อนที่แหล่งประจำ และเสพยาเสพติด

3. ความรู้สึกคิดนึกของเด็กและเยาวชนเองที่มีต่อยาบ้า

พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีความคิดเห็น เห็นด้วยว่า ตนเองสามารถจำหน่ายยาบ้าให้กับลูกค้าที่มาซื้อได้จะกระทำผิดเกี่ยวกับยาบ้าซ้ำอีกมีจำนวนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชาญคริต ก.สุริยมณี และคณะ (2529) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการติดยาเสพติดซ้ำของวัยรุ่น พบว่าเนื่องจาก ปัจจัยหลักที่ทำให้เด็กและเยาวชนติดยาเสพติดซ้ำคือ สภาพจิตใจที่อ่อนแอของวัยรุ่น และปัจจัยที่สนับสนุนคือ การที่วัยรุ่นอาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งที่มีการจำหน่ายและเสพยาเสพติด

6.4. ปัญหาที่เกิดขึ้นในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษากลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง ซึ่งมีข้อจำกัดในการวิจัยดังนี้

1. การเก็บข้อมูล ต้องใช้เวลาในการเก็บข้อมูลหลายครั้งในแต่ละสถานฝึกอบรมนั้น พบว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ค่อยแตกฉานไม่เข้าใจคำถาม จึงจำเป็นจะต้องใช้เจ้าหน้าที่ของสถานฝึกอบรม หรือนักสังคมสงเคราะห์ของแต่ละบ้านช่วยกันอธิบายความหมายให้เด็กและเยาวชนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทำให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างล่าช้า ประกอบกับจำนวนของเด็กและเยาวชนที่ฝึกอบรมในแต่ละสถานฝึกมีจำนวนเคลื่อนไหวทุกวันซึ่งเป็นการยากที่จะกำหนดจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้อย่างแน่นอน

2. ในการวิจัยเป็นการศึกษากลุ่มประชากรตัวอย่างแบบบังเอิญ คือ การรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างเท่าที่จะหาได้ครบตามจำนวนต้องการ จึงทำให้การศึกษารังนี้ ได้ข้อมูลบางส่วนอาจไม่ครอบคลุมสภาพความจริงเท่าที่ควรจะเป็น

3. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เป็นนามธรรมค่อนข้างมาก ประกอบกับประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ความรู้สึกนึกคิดในการตอบข้อมูลเป็นไปตามอารมณ์ความรู้สึกในขณะนั้น ฉะนั้นข้อมูลที่ได้รับอาจได้รับความสมบูรณ์ในเนื้อหาไม่มากนัก

6.5. ข้อค้นพบในการวิจัย

จากการศึกษา ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง พบว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนไม่แออัด ไม่เป็นแหล่งเสื่อมโทรม ซึ่งขัดแย้งกับ กุลชลลี สุกัณห์เกตุ(2520) ซึ่งศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ที่มาศาลคดีเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 มาจากแหล่งเสื่อมโทรม และ เสาวภา วัชรกิตติ (2521) ซึ่งศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีสาเหตุมาจากความยากจน และอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม คือ เขตที่มีประชากรหนาแน่น ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พบว่า เด็กและเยาวชนพักอาศัยอยู่ตามชุมชนกระจายทั่วไปตามเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ส่วนใหญ่มิได้พักอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมหรือชุมชนแออัด ซึ่งชี้ให้เห็นว่าอันตรายจากภัยยาเสพติดประเภทยาบ้าในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนไทยอย่างมาก และกำลังแพร่ระบาดไปสู่เด็กและเยาวชนทั่วทุกหนทุกแห่งของประเทศในเวลานี้

6.6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง" เป็นการศึกษาเด็กและเยาวชนที่ได้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้า ซึ่งผู้ศึกษาได้พบปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับยาบ้าหลายปัจจัย ซึ่ง

ปัจจัยที่วานี้ได้แก่ ปัจจัยทางครอบครัว ปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และปัจจัยจากตัวยาบ้า ซึ่งการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าเกิดขึ้นมาได้นั้น จะต้องคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวข้างต้น เพราะจากการศึกษาพบว่าปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลและมีผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เพื่อแก้ไขปัญหามาให้ตรงเป้าหมาย แนวทางในการแก้ปัญหานั้น ควรเน้นในด้านการป้องกันตนเองจากยาเสพติดมากกว่าการมุ่งบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด จากผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการป้องกันแก้ไขปัญหาคาการแพร่ระบาดของยาเสพติด สรุปได้ดังนี้

6.6.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) การป้องกันตนเองให้พ้นจากยาเสพติด

การป้องกันและแก้ไขตนเองของเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัยจากปัญหายาเสพติด สามารถกระทำโดย

1. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาเสพติดและระมัดระวังในการให้ยา
2. รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่และประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม จะช่วยให้เยาวชนประสบกับความสำเร็จในชีวิต
3. รู้จักคบเพื่อนที่ดี ส่งเสริมให้คิดและกระทำสิ่งดีมีประโยชน์ กล้าพูดปฏิเสธเพื่อนที่ชักจูงไปในทางที่ไม่ดี เช่นการพูดปฏิเสธเพื่อนที่ชวนให้ลองยาเสพติด
4. ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใส เข้าใจวิธีการดำเนินชีวิตและยอมรับความจริงที่ตนเองเป็นอยู่ โดยนำหลักศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จะช่วยให้เยาวชนเกิดความมั่นคงด้านจิตใจมากขึ้น
5. ใช้เวลาว่าง และความอยากรู้อยากลองไปในทางที่เป็นประโยชน์ ฟังระลึกเสมอว่าตนเองนั้นมีคุณค่า ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

6. มีความภาคภูมิใจและนับถือตนเอง ด้วยการไม่พึ่งพาหรือเกี่ยวข้องกับอบายมุข และสิ่งเสพติดใดๆ ซึ่งจะนำความเสื่อมไปสู่ชีวิตของตนเอง
7. รู้จักแก้ปัญหาชีวิตของตนเองด้วยเหตุและผล
8. เมื่อมีปัญหารู้จักปรึกษาผู้ใหญ่ พ่อ แม่ หรือผู้ที่ไว้ใจได้ หรือหน่วยงานต่างๆ ที่รับให้คำปรึกษา

2) การป้องกันครอบครัวให้พ้นจากยาเสพติด

ในฐานะที่เด็กและเยาวชนเป็นสมาชิกหนึ่งของครอบครัว จึงควรมีส่วนช่วยบิดามารดาหรือ ผู้ปกครอง ป้องกันปัญหายาเสพติดแก่ครอบครัวของตนเองได้โดย

1. ช่วยทำให้ พ่อแม่เกิดความสบายใจและภาคภูมิใจด้วยการประพฤติ ดี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน แบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของพ่อแม่ภายในบ้าน
2. ช่วยบิดามารดาสอดส่องดูแลน้องๆ หรือสมาชิกคนอื่นๆ ภายในครอบครัวของตนเองมิให้กระทำการที่ผิด เช่น การคบเพื่อนที่ไม่ดี การมั่วสุมในอบายมุข และสิ่งเสพติด เด็กและเยาวชนควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิกคนอื่นๆ ภายในครอบครัวด้วย เช่นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ความเป็นระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร
3. เมื่อมีโอกาสควรบอกกล่าวหรือตักเตือนสมาชิกคนอื่นๆ ภายในครอบครัว โดยเฉพาะน้องๆ ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษพิษภัยของยาเสพติด วิธีการให้ยาอย่างปลอดภัย
4. ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีความรักใคร่กลมเกลียวและมีความเข้าใจกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อมีปัญหา

3) การป้องกันชุมชนให้พ้นจากยาเสพติด

เด็กและเยาวชนควรช่วยเหลือชุมชนของตนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ

1. ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดที่ได้จัดให้มีขึ้นในชุมชนซึ่งอาจให้ความร่วมมือ ด้วยการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมอุทิศร่างกายหรือกำลังทรัพย์เพื่อช่วยให้กิจกรรมนั้นๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
2. ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ความร่วมมือนี้อาจได้แก่ การแจ้งข่าวสารแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เมื่อรู้ว่ามีปัญหายาเสพติดแหล่งค้า แหล่งผลิตที่เกิดขึ้นในชุมชน ชักชวนหรือแนะนำเพื่อนที่ติดยาเสพติด เพื่อป้องกันปัญหาการกลับไปติดยาซ้ำของผู้ติดยาในชุมชน ในหน่วยงานที่มีการดำเนินการป้องกันและบำบัดรักษาเสพติดในชุมชน เป็นต้น ในการแจ้งข่าวสารในเรื่องดังกล่าวนี้ เยาวชนควรระมัดระวังตนเองด้วย
3. ชักชวนให้เพื่อนๆ มารวมกลุ่มกันเป็นอาสาสมัครในชุมชน หรือร่วมกิจกรรมอื่นๆ เพื่อป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน เช่น ร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสังคม รวมทั้งกิจกรรมที่จะสร้างสรรค์ให้ชุมชนมีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยและน่าอยู่อาศัย ตลอดจนเป็นแกนนำหรือร่วมรณรงค์สร้างค่านิยมใหม่ๆ ที่ดีให้กับสังคม เช่น การทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของการมีระเบียบวินัย การเลิกอบายมุขและสิ่งเสพติด เป็นต้น
4. การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในฐานะที่เด็กและเยาวชนเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของสังคมหรือชุมชน นับเป็นการช่วยป้องกันปัญหายาเสพติดทางอ้อมอีกวิธีหนึ่ง กล่าวคือ หากสมาชิกของชุมชนใดปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี มีศีลธรรม และอยู่ภายใต้กรอบระเบียบแห่งกฎหมายบ้านเมือง มีความรักใคร่กลมเกลียวกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชุมชนนั้นย่อมเป็นสุข ปลอดภัยจากปัญหาสังคม รวมทั้งปัญหายาเสพติดด้วย
5. ช่วยสอดส่องดูแลและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการขจัดแหล่งมั่วสุมและอบายมุขต่างๆ ในชุมชนของตนให้หมดไป ซึ่งจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยป้องกันชุมชนให้ปลอดภัยจากปัญหายาเสพติดได้

6.6.2 ข้อเสนอแนะทางปฏิบัติ

1. เพื่อให้การวิจัยเกี่ยวกับยาเสพติดในเด็กและเยาวชนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ควรมีการวิจัยกับเยาวชนผู้ต้องโทษเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนส่วนภูมิภาค เปรียบเทียบกับผลการวิจัยในครั้งนี้

2. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษารังจี้ด้านอื่นๆ เช่น จิตวิทยา บุคลิกภาพ สื่อมวลชน ว่ามีผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าหรือไม่อย่างไร

3. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเกี่ยวกับยาบ้า กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทอื่นๆ ว่าแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร

4. ควรทำการศึกษาถึงปัจจัยที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้าว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำอีกครั้งเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหายาบ้าต่อไปในอนาคต